

részletes vizsgálatának eredményeit közli a korábbi változatokkal, illetve a vonatkozó francia és a nemzetközi szabványokkal való összehasonlításban.

(Autoref.)

Lásd még 163

Egyesületek, konferenciák

07/177

SCHLEIHAGEN, Barbara: Aktionen und Resolutionen für Informationsfreiheit weltweit. Seit zehn Jahren setzt sich der IFLA/FAIFE-Ausschluss für ungehinderten Wissenszugang und Meinungsfreiheit ein = BuB. 59.Jg. 2007. 3.no. 188-194.p. Bibliogr. lábjegyzetben.

Res. angol és francia nyelven

Tíz éves az IFLA-nak az információk szabad hozzáféréssel és a szabad vélemény-nyilvánítással foglalkozó bizottsága (FAIFE)

Egyesület -könyvtári -nemzetközi; Hozzáférhetőség; Szellemi szabadság; Tájékoztatás szabadsága

Az IFLA FAIFE (Free Access to Information and Freedom of Expression) nevű bizottsága tíz évvel ezelőtt jött létre az IFLA akkori közgyűlésének döntésére. A német könyvtárosok küszöbön álló lipcsei kongresszusa, mely az Információ és etika címet viseli, alkalmat nyújt arra, hogy közelebbről áttekintsük a bizottság tevékenységét. A FAIFE nemzetközi törekvéseit az ENSZ Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának 19. cikkelye határozza meg: „Minden személynek joga van a vélemény és a kifejezés szabadságához, amely magában foglalja azt a jogot, hogy véleménye miatt ne szenvedjen zaklatást, és hogy határokra való tekintet nélkül kutathasson, átvihessen és terjeszthessen híreket és eszméket bármilyen kifejezési módon.” A bizottság ennek érdekében stratégiákat dolgoz ki, szemináriumokat és szakértők számára konferenciákat szervez, sajtóközleményeket ad ki az információs szabadsággal való visszaélésekről a könyvtárakban, valamint nemzeti és nemzetközi szintű projekteket irányít. A FAIFE minden olyan esetben reagál, tanácsot és segítséget nyújt, amikor könyvtárak vagy könyvtárosok érintettek az információhoz való szabad hozzáféréssel, illetve a vélemény és a kifejezés szabadságával kapcsolatos jogtalanságban.

(Autoref.)

Könyvtárak és tájékoztatási intézmények

Nemzeti könyvtárak

07/178

WADE, Martyn: New customers through new partnerships - experience in Scotland and elsewhere = IFLA J. 33.vol. 2007. 1.no. 16-22.p.

Res. francia, német, orosz és spanyol nyelven

Új használók új partneri együttműködések révén: skóciai és egyéb tapasztalatok

Együttműködés -belföldi; Használó; Igénykutatás könyvtári szolgáltatásokra; Középtávú terv; Nemzeti könyvtár

Habár a skót, walesi és észak-ír devolúció, a korlátozott politikai autonómia 1999-es létre-

jötte után is a British Library maradt Nagy-Britannia nemzeti könyvtára, az önálló parlamentek mellett azóta talán még fontosabb szerepe van a tagországok életében saját nemzeti könyvtáraknak.

A Skót Nemzeti Könyvtárt 1689-ben alapították. Eredetileg az ügyvédi kar könyvtáraként hozták létre, de – mint azt az 1710-es kötelespéldány-rendelet is mutatja – hamarosan nemzeti könyvtári funkcióval működött, 1925-től már nevében is kifejezve ezt. Nyolcvan évig a nagy tudományos könyvtárak hagyományos életét élte, de 2002-ben a környezet erőteljes kihívásaira válaszul új stratégiai tervet dolgoztak ki (www.nls.uk/professional/policy/strategy.html). A küldetésnyilatkozatban és jövőképben leírt célokat találóan érzékelteti a „*Törjük át a falakat*” cím.

A könyvtár mindeddig a kutatókat tekintette elsődleges közönségének, az új szemlélet jegyében azonban valamennyi potenciális használóra figyel, kutatási igényeit szem előtt tarja. Ennek érdekében a minél szélesebb körű partnerség kialakítására törekszik a használókkal és a társintézményekkel.

Az új stratégia jegyében olyan programot indítottak, melynek célja, hogy Skócia összes közkönyvtára a nemzeti könyvtár lehető legtöbb szolgáltatását közvetítse. A kísérleti program során Moray és Aberdeen városok önkormányzatával kötöttek együttműködési megállapodást. A következő feladatokra koncentrálnak: a Nemzeti Digitális Könyvtár elérhetővé tétele a könyvtárak látogatói számára a közkönyvtárak munkatársainak közreműködésével, a nemzeti könyvtár által rendelkezésre bocsátott számítógépek segítségével; a digitális tartalmak és helyi állományok összekapcsolásának kikísérletezése; olyan portál létrehozása, melyen keresztül valamennyi érintett könyvtár digitális tartalmai használhatók; online regisztráció bevezetése a nemzeti könyvtár távoli használatához; a nemzeti könyvtár szakértői számára hozzáférési jogosultság biztosítása, mely lehetővé teszi, hogy

a helyi szolgáltatások fejlesztését támogathassák. Dundee város önkormányzatával pedig pillanatnyilag azon dolgoznak, hogy a helyi közkönyvtár használói könyvtári jegyükkel a nemzeti könyvtár szolgáltatásait is igénybe vehessék.

A nemzeti könyvtár szerepet vállalt a szociális integráció területén is, olyan szervezetek partnereként, melyek az otthonról elmenekülő bántalmazott nőket és gyermekeiket támogatják a normális életbe történő visszailleszkedésben. Egy másik példa egy helytörténeti csoporttal történő együttműködés Easterhouse-ban, Glasgow egyik leglepusztultabb negyedében. A csoport közösségi hálózatként működve kutatja Easterhouse történetét, eredményeik szintén bekerülnek a nemzeti könyvtár állományába. Ezek a programok tehát olyan embereket érnek el, akik sosem gondolták volna, hogy a nemzeti könyvtár valaha is tehet értük valamit.

Az állam által finanszírozott *Learning and Teaching Scotland (LTS)* nevű testület célja online tartalmak létrehozása iskolai célokra. A nemzeti könyvtár a tanulás támogatásához gyűjteményét és munkatársainak gazdag tudását bocsátja rendelkezésre – így célozza meg érdekes és személyre szabott információkkal a diákok 300 ezres seregét.

A British Library más szervezetekkel és a használókkal való partnerségének kiváló példája a Lindisfarne Gospel nyilvánosság elé bocsátása, melyet a NEMLAC (North East Museums Libraries and Archives Council – Könyvtárak és Levéltárak Észak-keleti Tanácsa) társaként hajtottak végre. A 8. században keletkezett híres kódex mind tartalmában, mind formájában a világ egyik legnevezetesebb vallásos műve. Teljes egészében digitalizálták, és Lindisfarne kulturális örökségi központjában közzétették. A látogatók számítógépen „lapozgathatják”, részleteit kinagyítva is tanulmányozhatják. A digitális változathól egy igen jó minőségű papírmásolatot is készítettek, melyet a két intézmény közös szervezőmunkájának eredményeképpen 2004-től egy éven keresztül mutattak be országszerte.

Új-Zéland nemzeti könyvtára elsősorban az őslakos maorik kulturális örökségének megőrzése érdekében működik együtt a maorik legkülönbözőbb közösségi csoportjaival, az ausztrál nemzeti könyvtár pedig a skóthoz hasonlóan elsősorban a közkönyvtárakkal épít partneri viszonyt az állományához való jobb hozzáférés érdekében. Együtt tesztelték a Google mintájú keresőt, melynek segítségével több mint 1,5 millió digitális képhez és 35 millió nyomtatott műhöz való hozzáférés válik lehetővé az InformationAustralia portálon keresztül.

(Fazokas Eszter)

Lásd még 147, 162, 196

Felsőoktatási könyvtárak

07/179

BAUER, Bruno: Universitätsbibliotheken in Österreich 2004-2006 = Bibliotheksdienst. 41.Jg. 2007. 3.no. 269-286.p. Bibliogr. lábjegyzetben.

Az osztrák egyetemi könyvtárak 2004-2006-ban

Egyetemi könyvtár; Együttműködés -nemzetközi; Fejlesztési terv; Könyvtárosképzés -felsőfokú

A 2004-ben életbelépő osztrák Egyetemi Törvény alapjaiban változtatta meg az egyetemi könyvtárak helyzetét. Míg korábban az egyetemi könyvtárak mint szakkönyvtárak közvetlenül az illetékes minisztérium alá tartoztak, és a normáknak megfelelő ellátásban részesültek, most az egyetem intézményévé váltak. Másrészt, míg az 1993-as törvény minden egyetem számára kötelezővé tette a könyvtár fenntartását, az új rendelkezés ilyen kötelezettséget nem ír elő, lehetővé vált a könyvtár egyesítése az intézmény valamely más részlegével. A könyvtárosok aggodalmát azonban az eltelt három év eseményei nem igazolták: a szervezeti összevonások nem gyengítették, hanem erősítették a könyvtárak helyzetét. Például több helyen a könyvtár alá

rendelték az egyetem irattárát, Grazban pedig a Műszaki Egyetem Könyvtárának részlege lett az egyetemi kiadó.

Az elmúlt három évben (2004-2006-ig) tovább erősödött az osztrák egyetemi könyvtárak kooperációs tevékenysége. Változatlanul működik az Egyetemi Könyvtárigazgatói Tanács mint együttműködési és javaslattevő grémium, az egyetemi könyvtárak aktívan részt vesznek az Osztrák Könyvtárszövetség és Szolgáltató Társaság tevékenységében. Az utóbbi területen kiemelkedik az Egyetemi Könyvtárakat különösen érintő Disszertációs Adatbázis kezdeményezés, valamint a katalógusok rendezésére létrehívott eDOC program, melyben hét egyetemi könyvtár vesz részt. A könyvtárak egységes fellépésük, konzorciummá szerveződésük révén az elektronos publikációk vásárlásánál számottevő előnyhöz juthatnak, ezért a Grazi Egyetemi Könyvtár szervezésében, tizenhárom alapító egyetemi könyvtár tagságával 2005-ben megalakult Osztrák E-média Kooperáció néven a konzorciummenedzsment.

Élénken részt vesznek az egyetemi könyvtárak a nemzetközi kooperációban is. Tizenöt osztrák egyetemi könyvtár tagja lett az Elektronikusfolyóirat-könyvtárnak. (Elektronische Zeitschriften Bibliothek, EZB), három egyetemi könyvtár használója a Regensburgban szervezett Adatbázis Információs Rendszernek (Datenbank-Infosystem – DBIS). Több bécsi egyetem könyvtára részt vesz a SUBITO-ban, mely a legnagyobb európai dokumentumszolgáltató vállalkozás. A könyvtárak teljesítménymérésére szolgáló modern eszközt, a Könyvtárindexet (Bibliotheksindex – BIX) szintén több egyetemi könyvtár igénybe vett. Tíz egyetemi könyvtár tagja egy nemzetközi konzorciumnak is (German, Austrian und Swiss Consortia Organisation – GASCO).

2000 óta megszűnt az osztrák egyetemek állami működtetésének monopóliuma, privát egyetemek is szerveződhetnek. Jelenleg Ausztriában a huszonnégy állami egyetem mellett tíz akkre-

ditált privát egyetem működik, ebből öt Bécsben. Míg az állam által fenntartott egyetemeken a korábbi normáknak köszönhetően jól kiépített könyvtárak működnek, addig a privát egyetemek könyvtárainak színvonala rendkívül egyenetlen. A skála az egyetemi titkárság által kezelt könyvgyűjteménytől az egyszemélyes könyvtáron át a több könyvtárost foglalkoztató intézményig terjed. Elmaradottságuk következménye, hogy a privát egyetemek könyvtárjai nem vesznek részt a hazai és a külföldi kooperációkban. Nem tagjai az EZB-nek, a DBIS-nek vagy a BIX-nek.

Az osztrák egyetemi könyvtárakban több síkon folyik a digitalizálás. Több könyvtárban folyik a régi állomány újrakatalogizálása (részben vagy egészben a Firma Medea cég közreműködésével). Innsbruckból indult a Digitalisation on Demand (DoD) project, melyet ma tizenhárom külföldi könyvtár is igénybe vesz, köztük Magyarország is. Figyelemre méltó még a Bécsi Műszaki Egyetem projektje a különlenyomatoknak a katalógusba való integrálására, a bécsi Orvostudományi Egyetemen a könyvtárhasználati oktatás beépítése a tantervbe és több más helyi kezdeményezés.

(Katsányi Sándor)

07/180

PROSKURÁKOVA, O.V.: Biblioteka - izdatel'stvo - vuz: grani vzaimodejstvija = Naučn. Teh. Bibl. 2007. 1.no. 67-70.p.

Könyvtár – kiadó – felsőoktatás: az együttműködés határai

Együttműködés -belföldi; Főiskolai könyvtár; Könyvkiadás; Oktatás információellátása; Városi könyvtár

A moszkvai statisztikák szerint 2005 januárjában Moszkvában 105 állami és 117 nem állami felsőfokú oktatási intézmény működött. Az utolsó évtizedben a hallgatók száma mintegy kétszerezére nőtt. Minden oktatási folyamatnak szüksége van az információs támogatásra. Az egyetemek,

főiskolák könyvtári állományai nem elegendőek használatuk ellátására. Ennek számos objektív és szubjektív oka van, mint pl. hogy

- a peresztrojka és a piagazdaságra történt átállás idejét sok főiskola éppen csak túlélte, könyvtáraikat csak a minimális szinten tudták finanszírozni;
- az utóbbi években nyílt nem állami főiskoláknak még nem volt idejük elegendő irodalom beszerzésére;
- jelentős a munkaerőhiány, beleértve a gyarapítási és katalogizáló szakembereket.

Az oktatási intézetekben tapasztalható könyvhiány miatt a hallgatók kénytelenek a könyvesboltokban megvenni a szükséges irodalmat. Az információs piacon számos olyan könyvkiadó létezik, amely a hallgatóknak, az oktatóknak és a szakembereknek kínál szakirodalmat, áraik azonban megfizethetlenné teszik őket.

Ilyen körülmények között az élet diktálja az együttműködést a főiskolák, a könyvkiadók és a könyvtárak között. Erre példa a moszkvai N. A. Nekrasov Központi Városi Közkönyvtár (Central'naâ gorodskaa publičnaâ biblioteka im. N. A. Nekrasova) együttműködése egy sor moszkvai, a hallgatóknak és az oktatóknak szóló irodalomra szakosodott kiadóval. Ide sorolható az OMEGA-L cégcsoporttal folytatott együttműködés is. A közös tevékenység különböző formái a hallgatókkal és az oktatókkal szervezett találkozók a könyvtárban, az újdonságok áttekintése, találkozás a kiadó főszerkesztőjével stb. A könyvtár szakmai tevékenysége az új könyvek bibliográfiai leírásait jelenti, hagyományos (cédula) és elektronikus formában. A leírásokat a főiskolai könyvtárak hasznosíthatják, jelentős munkaidőt megtakarítva ezzel.

A főiskolai és közkönyvtárak együttműködésének fontos feltétele az egységes szoftver használata. A Nekrasov könyvtár 2004 óta az Opac-Global rendszert használja. Ez a rendszer 9 moszkvai könyvtárban működik, 2007-ben a tervek szerint 51 könyvtár fogja alkalmazni.

(Viszocsekné Péteri Éva)

07/181

SIMÓN DE BLAS, C. - ARIAS COELLO, A. - SIMÓN MARTÍN, J.: Aplicación de la técnica DEA en la medición de la eficiencia de las bibliotecas de la Universidad Complutense de Madrid = Rev.Esp.Doc.Cient. 30.vol. 2007. 1.no. 9-23.p. Bibliogr.

Res. angol nyelven

Hatékonyságmérés a DEA technika alkalmazásával a madridi Complutense egyetem könyvtáraiban

Egyetemi könyvtár; Hatékonyság

A DEA (*Data Envelopment Analysis*) technika arra szolgál, hogy azonos célú szervezetek (szervezeti egységek) hatékonyságát lehessen összemérni. Egyszerűsítve: különböző változókkal számszerűsítik a „bemenet” és a „kimenet” jellemzőit, a hatékonyság mértékét pedig a kimenet és a bemenet hányadosa adja (pontosabban: hatékonyság egyenlő a kimenet változói súlyozott összege osztva a bemenet változóinak súlyozott összegével).

A madridi Complutense egyetem 26 könyvtárának összehasonlításához bemeneti adatnak a személyzet, az ösztöndíjasok, az állományt alkotó kötetek, a kurrens folyóiratok és a könyvtári négyzetméterek számát választották ki; a kimenet változóinak a kölcsönzések, a kért és a szolgáltatott cikkek mennyiségét tekintették. Tanulságok: egyetemi könyvtárak hatékonyságának vizsgálata esetén a DEA alkalmazásakor figyelembe kell venni, hogy az összehasonlítható könyvtáraknak minél homogénebbeknek kell lenniük. A kiválasztott változóknak a könyvtár forrásait és nyújtott szolgáltatásait kell reprezentálniuk. Ha a változók különböznek, az eredmény hamis lehet; minél kevesebb a változó, a módszer annál megbízhatóbban működik. A konkrét esetben úgy tűnt, hogy a hatékonyság fokát elsősorban az adott könyvtár rossz ellátása, azon belül is az állományt, az alapterületet és a

kurrens folyóiratokat jellemző változók mértéke befolyásolja negatív irányban.

Egyes könyvtárak nagy állományát az egyetem történelmi múltja, az egyes részlegek eltérő gyarapítási politikája és a választott oktatási módszer igényei egyaránt okozzák. Tanácsos lenne ezen könyvtárak esetében a nagy állomány használatának elemzése, az olvasók által kevésbé igényelt állományrészekkel kapcsolatban döntések meghozatala, és hatékonyabb kezelési módszerek bevezetése.

(Mohor Jenő)

07/182

ELMBORG, James: Libraries in the contact zone. On the creation of educational space = Ref.User Serv.Q. 46.vol. 2006. 1.no. 56-64.p. Bibliogr.

A felsőoktatási könyvtárak és az „érintkezési zóna”. A befogadó oktatási tér létrehozásáról

Egyetemi könyvtár; Könyvtárpépület -egyetemi, főiskolai

A szerző Mary Louise Pratt nyomán az érintkezési zónát olyan társadalmi térként értelmezi, amelyben különböző kultúrák találkoznak, sokszor egymással ütközve, egyenlőtlen erőviszonyok mellett is. Jellemzően ilyen például a felsőoktatás, melyet ebből a szempontból több, a cikkben hivatkozott forrás elemez. Miután az érintkezési zónák elméletét M. Bahtyin és L. Vigotszkij műveire vezeti vissza, a szerző megkísérli azt a tudományos könyvtárakra alkalmazni. A könyvtár csendjét és formalitását a félelem és hatalom ideológiai dimenzióiba helyezi. Ezt a légkört szerinte az ellenkező értelmű rituáléval, a fesztivállal, rendezvényekkel kellene oldani, illetve tudatosan törekedni a könnyedebb, kevésbé merev magatartásra, hogy a hallgatók megközelíthető helynek lássák a könyvtárat. A könyvtárak az új információs technika hozta változások közepette új identitásukat keresik, de keveset fog-

lalkoznak a könyvtári munka emberi oldalával, a megváltozott hatalmi és kulturális viszonyokkal. Az információs jártasság elválaszthatatlan a nyelvi készségektől és a kulturális identitástól. Az ezek iránt közömbös információs rendszerek és a hallgatók közti érintkezési zónában a tájékoztató szolgálat és így a könyvtár a tanteremnél is fontosabb helyszínévé válhat a tanulásnak.

(Autoref. alapján)

Lásd még 152, 167, 193, 210, 220, 223, 230, 233, 236, 245-246

Közművelődési könyvtárak

07/183

THORHAUGE, Jens: Bereit für die nächste Ära des Erfolgs. Öffentliche Bibliotheken Dänemarks und der nordischen Länder in der Wissensgesellschaft = BuB. 59.Jg. 2007. 3.no. 196-201.p.

Dánia és az északi országok közkönyvtárai a tudástársadalomban

Elektronikus könyvtár; Információs társadalom; Közművelődési könyvtár; Számítógép-hálózat; Szolgáltatások

A skandináv könyvtárak paradigmaváltása az 1980-as években kezdődött el. Első lépésként megjelentek az adatbázis-szolgáltatások és az online katalógusok, majd a kilencvenes években az internet jelentette az áttörést a hibrid könyvtár felé. Elterjedtek a könyvtárak feleslegessé válásáról, stagnálásáról és kihalásáról szóló jövődölések, de ezek ellenére Skandináviában változatlanul magas maradt a könyvtárak látogatottsága, a kölcsönzések száma, s mint világszerte, itt is új, vonzó könyvtárak épültek.

A könyvtárosok új utakat kerestek. Egyesek a Google alternatívájaként a könyvtári keresőrendszerek előtérbe helyezését javasolták, mások a Google-lal való együttműködés mellett érveltek,

hogy az ott történő keresés a könyvtári katalógusok használatát is magában foglalja. A könyvtárosok egyetértenek a hibrid könyvtár és elektronikus könyvtári szolgáltatások kifejlesztésének szükségességével. A cél, hogy a könyvtár elektronikus formában őrzött szövegeihez vagy zenei anyagaihoz éjjel nappal hozzáférhessen a használó, s tervezik a videoanyagok hasonló hozzáférhetővé tételét is.

A hibrid könyvtárnak egyaránt ki kell tudni elégíteni azokat a használókat, akik az elektronikus szolgáltatásokat elutasítják, és azokat, akik csak ezt hajlandók igénybe venni. Hosszabb távon a virtuális szolgáltatások igénybe vevői előnyösebb helyzetbe kerülnek, erre vallanak a gyerekek, a fiatalok, a tanulók könyvtárhasználati szokásainak elemzése, de még hosszú éveken át számolni kell a könyvtár fizikai állományának meghatározó szerepével is.

A skandináv országokban a könyvtárak ilyen irányú fejlődését az államok kötelezettségvállalása is segíti. Ez egyértelműen kifejezésre jut a fejlesztési stratégiákat összefoglaló ún. fehér könyvekben Norvégiában, Finnországban (2003), Dániában (2006).

A skandináv könyvtárak alapkövetelménynek tartják, hogy az internettechnológiára épülő szolgáltatásaikat az online keresés és rendelés lehetőségét állandóan fejlesszék. A dán könyvtárosoknak nagy segítséget nyújt ebben a nemzeti adatbázis (központi katalógus), a DanBib. A cél, hogy a használó a számára szükséges információhoz a lehető legközvetlenebbül jusson hozzá, az információhoz, a tudáshoz, a kulturális értékekhez való hozzájutás beépüljön a polgárok mindennapi életébe, az iskolás gyerekektől a kutató tudósokig.

A legtöbb skandináv országban a könyvtárak zenei műveket is kölcsönöznek. A könyvtárak és a szerzői jogvédők megállapodása alapján a néhány napra történő kölcsönzés ingyenes. Hasonló módon akarják a könyvtárak a videokölcsönzés ügyét is rendezni.

A könyvtárak tájékoztató szolgálatukat is sze-

retnek e-mail úton lehetővé tenni. Elemző vizsgálatokkal akarják elérni, hogy ez a szolgáltatás elsősorban speciális célcsoportok sajátos igényeire épüljön.

A hagyományos „fizikai” könyvtárat ellentétes hatások érik. Skandináviában az elmúlt tizenöt évben mintegy 1500 fiókkönyvtárat zártak be, Dániában 2007-ben további 84 bezárását tervezik. Másrészt azonban növekszik azoknak a száma, akik a kisebb könyvtárakat nem kölcsönzés céljából keresik fel, hanem az interneten akarnak szörfözni, újságot olvasni, kisebb feladatokat elvégezni, másokkal találkozni, rendezvényeken, tanfolyamokon részt venni, kiállítást nézni. Újra kell gondolni, hogy a csökkenő kölcsönzési feladat mellett a klasszikus könyvtári tér milyen alternatívát tud fölkinálni. Kiemelkedő példa erre a skandináv könyvtárak feladatvállalása a bevándorlók nyelvi, kulturális integrációja érdekében. A könyvtárak e téren nyelvoktatást szerveznek, a hatóságokkal való kommunikációt oktatják, az iskolás gyerekeket házi feladataik megoldásában segítik, az olvasási készséget közös újságcikk-olvasással fejlesztik. Mindezek a szolgáltatások nem a klasszikus könyvtári kínálatra épülnek, hanem a könyvtárlátogatók szükségleteinek elemzésére. Hasonló elemzések készültek a gyerekek, az idősek, és még kisebb csoportok igényeiről is, ezekre az elemzésekre épül a könyvtárak új marketingpolitikája, kiegészítvén a nemzeti könyvtári kampányokat.

(Katsányi Sándor)

07/184

HARNESK, Jakob: The role of libraries in regional strongholds = Scand.Public Libr.Q. 2006. 4.no. 18-21.p.

Közigazgatási reform és a közkönyvtárak Svédországban

Állami irányítás; Fenntartó szerv; Közművelődési könyvtár

Hogyan lehet a jövőben fenntartani a szociális

jóléti rendszert? Mi az állam, a helyi és regionális önkormányzatok feladata, vagy az állampolgáré? Ezekkel a nagyon lényeges kérdésekkel foglalkozik a Közszféra Felelőssége Bizottság Svédországban. Az eredmény, melyet 2007-ben bocsátanak közre nagy valószínűséggel az állami felelősségeket a regionális, helyi közigazgatásokra fogja ruházni. Ez nagyban meg fogja változtatni többek között a könyvtárak és más kulturális intézmények helyzetét, és nagy változásokat hoz a közzsférában is. A bizottság döntésének oka, hogy a svéd szociális modell nagy nyomásnak van kitéve, mivel instabilitás következett be a növekvő igények és a csökkenő források között.

A svéd társadalom előregszik: az idősek és a betegellátásban részesülők száma növekszik, míg az egészséges dolgozóké csökken. Egyre nő a társadalmi osztályok közötti különbség, és a szegregáció sem csökken. Az adók mértéke már elérte a maximumot, nem lehet több terhet a lakosságra tenni. Az elmúlt években megerősödött a civil társadalom hangja, és hangsúlyozzák, hogy a közszolgáltatásnak az állampolgárok legjobb érdekeit kell szolgálnia. De ha hiányoznak a források, vajon az állampolgárok fognak az állam helyébe lépni, és az államtól elvárt szolgáltatásokat teljesíteni? Erre már most is van példa: az idősek ellátásában és segítésében az állampolgárok óriási szerepet vállalnak.

Az egyik igen fontos probléma még, hogy a svéd közigazgatási egységek túl kicsik, és a lakosság és az adófizetők száma egyre csökken. Ma Svédország 290 közigazgatási egységre oszlik, az előrejelzések szerint a reformtervezet 9 nagy régiót hozna létre. A kis önkormányzatok egyesülésével azonban nem biztos, hogy megoldódnak a gondok, mivel több, nem jól működő önkormányzat összevonásával nem valószínű, hogy egy hatékony nagyobb egység jön létre. Vélemények szerint az önkéntes munka bátorítása, és a közigazgatási határokon átfelölő együttműködések jelenthetnek megoldást.

Hogy mit jelenthet ez a könyvtárak és a kulturális

szféra számára, azt ma még nem tudni. A Bizottság legfőképpen az egészségügyi szolgáltatások rendszerével foglalkozik, az oktatás, kultúra és könyvtárak nem szerepelnek napirenden, és sajnos a politikai térkép perifériájára szorultak. Sok kisebb önkormányzatnak nincsenek anyagi forrásai minőségi könyvtári szolgáltatásokra, ezért nincsen lehetőség minden állampolgárnak azonos szolgáltatásokat nyújtani. A svéd könyvtári törvény továbbfejlesztésére lenne szükség. A sokak által csak „csontváz törvénynek” nevezett törvény meghatározza ugyan, hogy minden önkormányzatnak könyvtárat kell fenntartania, de nem határozza meg a fiókkönyvtárak és a képzett személyzet számát és a nyitvatartási időt. Ezt minden önkormányzat maga dönti el. A törvény azt is kiköti, hogy a könyvkölcsönzésnek ingyenesnek kell lennie.

A Megyei Könyvtárosok Szövetsége nagy érdeklődéssel figyeli a Bizottság munkáját, mivel a nagyobb régiók létrehozása a megyei könyvtárakat fogja érinteni leginkább. Az a kérdés foglalkoztatja őket elsősorban, hogy milyen típusú könyvtári szolgáltatásokat kell majd nyújtani a nemzeti, regionális és helyi szinten. Az állami szerepkör átvállalása miatt, vajon kik dönthetnek a könyvtárak jövőjéről. Vajon a Kulturális Ügyek Nemzeti Tanácsa, a Nemzeti Könyvtár, az Oktatási, Kutatási és Kulturális minisztérium, vagy a regionális döntéshozatal szereplői? A Kulturális Ügyek Nemzeti Tanácsa változáson ment keresztül, amelynek során az irodalommal és könyvtárügyekkel foglalkozó osztályt összevonták a más művészeti ágakat képviselő részlegekkel. A közkönyvtári szektor attól fél, hogy ennek az összevonásnak a könyvtárak lesznek a vesztesei. Véleményük szerint szükség lenne egy egész nemzetet átfogó könyvtári hatóságra, mely aktív könyvtári politikát folytat.

A megyei könyvtáraknak nyitottnak kell lenniük új területek felé, és hatásosabban kell reagálniuk az önkormányzatok fejlesztési szükségleteire.

(Bognárné Lovász Katalin)

07/185

ÄYRÄS, Anneli: Municipal restructuring. Finnish style = Scand.Public Libr.Q. 2006. 4.no. 12-13.p.

Önkormányzati reform Finnországban

Együttműködés -belföldi; Fenntartó szerv; Közművelődési könyvtár

2006 nyarára a finn kormányzat három évvel korábbi elgondolása kezdett testet öltetni a törvényi háttér egyre markánsabb változásával. A skandináv könyvtárügy vezetői azt remélik, hogy a folyamat végén korszerűbb, minőségibb szolgáltatásokat kínálnak majd az önkormányzatok kezében lévő könyvtárak/információs központok. A finn önkormányzati rendszer (mely jelenleg 431 önálló egységet számlál) alapvető szolgáltatásai közé az egészségügyi, a szociális, az oktatási és a könyvtári feladatok tartoznak – nagyjából hasonlóan a magyarországi gyakorlathoz. Ezek fenntartása helyi és kormányzati pénzekből történik. A többéves munka eredményeként úgy modernizálnák magát az önkormányzatokat, valamint a szolgáltatások rendszerét, hogy az átalakulás nem sértené a demokratikus alapelveket. Figyelembe kell venniük tehát a tervezetek kidolgozóinak az információ elérhetőségét, a jogegyenlőség elvét, az érintettek részvételi és beleszólási jogát - nem utolsósorban pedig a nyelvi jogokat, hiszen az országban a finn mellett elismert svéd és számi nyelvű közösség él.

Az intézményi felépítés megújításának útja az önkormányzatok összefogása – ez nem a számuk csökkentését jelenti, sokkal inkább egyes feladatkörök együttes kezelését. Ez mutatkozik a járható útnak a szolgáltatások esetében is, ahol a lakosság szám függvényében teremthetnének alapot a kooperációra. A kormányzatnak ilyenformán nincsen más dolga, mint hogy követi a helyi kezdeményezéseket, s azok függvényében járul hozzá a közös projektek finanszírozásához. Ütenezésük szerint 2007 során születnének meg a megvalósítási tervek, amelyeket az illetékes

hatóságoknak kell eljuttatni, benne az együttes tevékenységek hálózatának részleteivel. Két év múlva következik majd az értékelés szakasza, amikor levonják az eltelt periódus tanulságait, és napvilágot látnak az új keretek.

A finnországi könyvtárosok már évtizedek óta megszokhatták, hogy közös regionális könyvtári rendszerben dolgoznak, hisz mintegy kétharmaduk régóta tagja ilyen társulásnak. Ez a legtöbb esetben közös igazgatást, közös könyvtárbusz üzemeltetését, vagy egységes könyvtári rendszer használatát jelenti. Az átalakítás nyomán – a nagyobb adminisztrációs egységek létrejöttével egy időben – megszűnnének az eddig önállóan dolgozó könyvtárak, és általánossá válna a gyakran ma is alkalmazott, ún. *megosztott önkormányzati könyvtár* modellje. Ennek lényege, hogy megmarad az összes mai szolgáltatóhely, ám a statisztikákban egyedül az őket összefogó egység szerepelne.

A koncepció elkészült, a következő egy-másfél év minden bizonnyal az elfogadtatás és a legoptimálisabb működési forma megtalálásának jegyében telik majd a finn önkormányzati könyvtárakban.

(*Vasbányai Ferenc*)

07/186

SORENSEN, Borge: Students, Google and libraries. On library service to students in Danish public libraries = Scand.Public Libr.Q. 2005. 3.no. 10-13.p.

A dán közkönyvtárak szolgáltatásai diákok számára

Egyetemi hallgató; Felmérés; Igény; Közművelődési könyvtár; Oktatás információellátása

A dán közkönyvtárak mindig is az egyik legfontosabb feladatuknak tartották a tanulás támogatását. A legújabb vizsgálat, melyet 2005 tavaszán 1700 diák bevonásával végeztek, megerősítette ezt a tényt: a megkérdezettek nagyjából 60%-a tanulási céllal kereste fel a közkönyvtárakat.

A vizsgálat eredményei azt mutatják, hogy a diákok nagy számban használják a szakkönyvtárak és felsőoktatási könyvtárak digitális szolgáltatásait. A könyvtárakat már sokkal nyitottabb helynek tartják, mint régen, és elégedettek a könyvtárak által nyújtott szolgáltatásokkal és a könyvtárosok segítőkészségével. A válaszadók majdnem 60%-a a közkönyvtárakat mint kiegészítő könyvtárakat jelölte meg, főként a bölcsészetet tanulók és a nők nagy százaléka szerzi itt be a tanulmányaikhoz szükséges dokumentumokat.

A vizsgálat azonban hozott meglepetéseket is a közkönyvtárak számára: mostanáig biztosra vették, hogy előnyben vannak a szakkönyvtárakkal szemben a használókkal való foglalkozásban és a kérdéseik megválaszolásának segítségével. Az eredmények tudatában azonban meg kell változtatni ezt az önképet. A válaszadók többsége elégedettebb a szakkönyvtárak, mint a közkönyvtárak szolgáltatásaival (a szakkönyvtárak állománya és felszereltsége jobb, mint a hasonló nagyságú közkönyvtáré). A megkérdezett diákok többsége szeretné, ha a referenz szolgáltatásokra előre bejelentkezhetnének, és tovább tartanának a szokásos 3-5 percnél. A közkönyvtárak nagy részében az online elérhető adatbázisok, és szolgáltatások száma jóval kisebb a szakkönyvtárakban elérhetőeknél (a fizetős adatbázisokhoz sokkal több pénzért tudnak hozzájutni). A szakkönyvtárak a felmérés tanúsága szerint sokkal nyitottabbak és rugalmasabbak, mint a közkönyvtárak, mind a nyitva tartás, az olvasó segítése és a modern technika befogadásának szempontjait vizsgálva.

A legfontosabb kérdés az, hogy vajon a közkönyvtárak felkészültek-e arra, hogy az oktatást segítő könyvtárakká váljanak. Vajon a helyi önkormányzatok által finanszírozott és szabályozott közkönyvtárak elvállalják-e az állam által finanszírozott és szabályozott oktatás és felsőoktatási és szakkönyvtárak szolgáltatásainak kiegészítését? A tervezett törvényhatósági reformok majd minden fajta oktatási formát,

az általános iskolától kezdve a felsőoktatásig az állam fennhatósága alá helyezik. A helyi önkormányzat nem biztos, hogy vállalja a közkönyvtárak tanulást segítő könyvtárává válásának és a technológia fejlesztésének anyagi terheit. A diákok azonban „a lábukkal szavaznak” akkor, amikor a közkönyvtárakat választják, a nem teljesen megfelelő szolgáltatásaik ellenére is. Az önkormányzatoknak és a közkönyvtáraknak ezt figyelembe kell venniük, amikor az állományt és a könyvtár szolgáltatásait tervezik, különösképpen figyelve a digitális szolgáltatások bővítésére. Azokban a városokban, ahol több felsőoktatási intézmény is van, nem mondhatnak le a diákoknak nyújtott szolgáltatásokról. Ezekben a helyeken a közkönyvtáraknak fejleszteniük kell a digitális szolgáltatásaikat, megegyezést keresve a szolgáltatókkal a megfelelő ár kialakítására. A könyvtárosok pedagógiai kompetenciájának fejlesztése is fontos feladat. A diákokat irányítani kell a digitális forrásokban való kutatásban, nem pedig helyettük elvégezni a kereséseket.

A kérdőív nagy tanulsága az, hogy a digitális szolgáltatások marketingje nem igazán hatékony, mivel a diákok csak véletlenszerűen szereztek tudomást róluk. Fel kell hívni a használók figyelmét arra, hogy a digitális szolgáltatások milyen fontos információs források lehetnek. Ehhez azonban a hagyományos szolgáltatások marketingjétől eltérő, új módszerekre és az oktatási intézményekkel való szoros kapcsolat fenntartására van szükség.

Korábbi vizsgálatok kimutatták, hogy a diákok az információ keresésére egyetlen keresőmotort, a Google-t használják, ezért sokan úgy vélik, hogy a Google a könyvtár ellenfele. Ez a felmérés azonban nem támasztja alá ezeket a féltelmeket. A Google-t is használó diákok a legszorgalmasabb könyvtárlátogatók, és a népszerű keresőmotor használata inkább motiválja őket a könyvtár hagyományos és digitális szolgáltatásainak igénybevételére. A diákok közül csak kevesen támaszkodnak kizárólag a Google-ból vett információkra, többen inkább kiegészítik a

könyvtárakon keresztül elérhető, megbízhatóbb keresésekből származó dokumentumokkal.

A jövő mindenképpen a közkönyvtárak és a felsőoktatási és szakkönyvtárak együttműködésében rejlik, mely azt eredményezheti, hogy a felhasználó bármely könyvtárba ellátogatva hozzájuthat mindkét könyvtár szolgáltatásaihoz.

(Bognárné Lovász Katalin)

07/187

FORSYTH, Ellen: Public libraries and the Millennium Development Goals = IFLA J. 31.vol. 2005. 4.no. 315-323.p. Bibliogr. 33 tétel.

Res. francia, német, orosz és spanyol nyelven

A közkönyvtárak és az ENSZ Millenniumi Fejlesztési Céljai Ausztráliában

Fejlesztési terv; Közművelődési könyvtár; Nemzetközi szervezet

A közkönyvtárak nagymértékben hozzájárulhatnak az ENSZ nyolc Millenniumi Fejlesztési Céljának megvalósításához. A cikk a könyvtáraknak a helyi közösségekben betöltött szerepét elemezve a tényleges és lehetséges hasznukat mutatja be. Néhány példát is felsorol, többek között a szegénynegyedekben működő mozgókönyvtárakat és olvasószátrakat, amelyekkel a könyvtárak máris segítik a Millenniumi Fejlesztési Célok elérését.

(Autoref.)

07/188

FRIEDLOVÁ, Zdeňka: Knihovna pro kraj - knihovna pro mesto = Čtenář 59.roč. 2007. 2.no. 34-38.p.

A megye könyvtára - a város könyvtára

Feladatkör; Kettős funkciójú könyvtár; Megyei könyvtár; Társadalmi követelmények; Városi könyvtár

A könyvtárakat az elmúlt 15 évben nem csak

információtechnológiai változások érintették, a könyvtári és információs szolgáltatásokon kívül sok egyéb kulturális tevékenységet kínálnak, közösségi központi szerepük a művelődési, szórakoztatási lehetőségek bővülését jelenti. A jövő a hibrid könyvtáraké, ahol a klasszikus szolgáltatásokat a digitális lehetőségek egészítik ki.

Csehországban 2002 után radikális változás történt a területi funkciót ellátó megyei könyvtárakban. A korábban városi funkciót ellátó könyvtárak számára ez kettős – városi és megyei könyvtári – funkció párhuzamos ellátását jelenti. 2001. január elsején jött létre közigazgatásilag Zlín megye, amely 4 kistérséget/körzetet foglal magában, Zlín várossal a központjában. A központban működő könyvtár megőrizte korábbi körzeti funkcióját is a városi és megyei feladatok mellett. A területi funkció teljesítéséhez a törvény 2003-tól biztosítja a kötelezpéldányokból való részesedést. Zlín megyében kb. 400 nyilvános könyvtár működik. A másik három kistérségi központ könyvtára városi feladatokat lát el, és részt vesz a regionális feladatok teljesítésében. Ezek a könyvtárak szakmailag rendkívül jól ellátottak, a Morva régió és Csehország első könyvtárai közé tartoznak. Az ő rendkívül aktív és inspiráló együttműködésüknek köszönhető, hogy a zlíni könyvtárnak sikerült megfelelni a regionális funkcióknak.

Zlínben egyetemi, orvosi, iskolai, múzeumi, levéltári, egyházi és szakkönyvtárak is működnek. Mindegyik saját használói körrel rendelkezik, nem versengenek egymással a használókért, igyekeznek együttműködni (könyvtárosképzés, közös akciók, kiadói tevékenység).

Az alapító okiratot létrehozó szervek a könyvtárat a törvényes feladatokon kívül egyéb feladatok ellátásával is megbízták. Ilyen a megyei kiadói tevékenység, a megyei kulturális-társadalmi folyóirat megjelenítése. Az első három évben jelentős összeg állt az állomány bővítésének rendelkezésére, ez a gyűjtemény gyarapodásában látványosan megjelent. Sikerült átmenetileg az új feladatok ellátásában közreműködő dolgo-

zók létszámát bővíteni. Nem sikerült megfelelő nagyságú területet biztosítani a könyvtár működéséhez (raktári terek bérlése).

A város és a megye együttműködési megállapodást kötött a könyvtár finanszírozására, amely a három körzeti könyvtár és a 12 kisebb fiók működését is magában foglalja. A város ingyen biztosítja a könyvtári tereket a központi és a fiókkönyvtárak számára, így két fenntartó rendelkezik a könyvtár fölött. Ez a költségvetés kettős egyeztetését jelenti. 2002-ben a városi és megyei funkciót egyidejűleg összesen 8 könyvtár látta el, 2006 végére már csak hat könyvtár.

2005-ben sikerült részletesen kidolgozni Zlín megye kulturális fejlesztési koncepcióját, fejlesztési stratégiáját a 2006-2015 közötti évekre. A tevékenység négy dimenzióban: városi, körzeti, megyei és országos szinten folyik. Öt irányítási elvet fogalmaztak meg, és hat olyan területet jelöltek meg, ahol a továbbiakban javításra van szükség.

Fontos, hogy a több feladattal járó terhelés ne menjen a minőség rovására. Ahhoz, hogy egy könyvtár a kulturális, információs szolgáltatások piacán megőrizze a pozícióját, meg kell őriznie a saját arculatát.

(Prókai Margit)

07/189

GALÁŠOVÁ, Jana: Kam kráčeji české knihovny? = Čtenář. 59.roč. 2007. 1.no. 2-4.p.

Merre tartanak a cseh könyvtárak?

Állomány; Ifjúság nevelés olvasásra; Közművelődési könyvtár

A cseh könyvtárak hosszú utat tettek meg azóta, hogy T. G. Masaryk minden településen könyvtár létrehozását javasolta a cseh műveltség és nemzeti öntudat felemelése céljából. Az eredeti gondolat a kilencvenes évektől kezdve újra előtérbe került, és a könyvtárak létezésének fontossága megerősödött.

Mára minden nyilvános könyvtárban lezajlott a technológiai változás, sok könyvtár került új vagy felújított terekbe. A könyvtárosok évtizedes munkájának eredményeként 2001-ben elkészült könyvtári törvény újra definiálta a könyvtári szolgáltatásokat.

Vajon a használók is olyan elégedettek a könyvtárak munkájával, mint a könyvtárosok?

A könyvtár alfája és omegája a könyvtári állomány. A nyilvános könyvtár, mint intézmény, elsősorban azt garantálja, hogy az információ, amelyet szolgáltat, hiteles. Az információrobanás következtében kialakult helyzet a könyvtárak számára bonyolult, szigorú válogatást és kritikus értékelést kíván meg a gyűjtésben. A gyarapítók az egyes szakterületek szakembereivel együttműködve értékelik és válogatják az új, nyomtatott vagy elektronikus címekeket, folyóiratokat, információforrásokat. Állományelemzést készítenek a gyűjtemény pillanatnyi állapotáról és minőségéről. Az átlagos használó igényeit, kölcsönzési szokásait vizsgálva, nem árt, ha ránézünk a könyvespolcokra, és föltesszük a kérdést, hogy mi magunk vajon tudnánk-e ebből a gyűjteményből választani? Új és aktuális címek alig vannak, kicsi a példányszám, ezért a polcok olyan könyvekkel vannak teli, amiket senki sem vett kézbe jó pár éve. Nosztalgiaiból vagy más ismeretlen okból őrizzük a már nem megfelelő minőségű könyveket is. A friss állomány a nyilvános könyvtárban szükségszerű! Ez vonzza a könyvtárba az olvasót, aki valami érdekesre, újra vágyik. A nyilvános könyvtáraknak nincs őrzési kötelezettségük, éppen ellenkezőleg, a legszélesebb közönség számára a legfrissebb információk biztosítása a céljuk. Főként a szakirodalmi állomány aktualizálása elengedhetetlen. Nem szabad spórolni a gyermekirodalom vásárlásakor sem. A gyermekkönyvcímek elsőbbséget élveznek, a felnőtt irodalmat más módon is pótolhatjuk. Hinnünk kell abban, hogy ez a befektetés idővel megtérül. Újszerű, vonzó könyvtári arculatot teremthetünk a korszerű, friss gyűjteménnyel és ízléses környezettel.

A regionális funkcióhoz rendelt köröztetési állomány megvalósításával a 2001-es törvény biztosítja a nyilvános könyvtárak számára az aktuális, keresett irodalomhoz való hozzájutást. A gyűjtemény alakítása szabad választás kérdése, új módszereket kellene alkalmazni a gyermekkönyvtári állomány vonzóbbá tételének érdekében.

A nyilvános könyvtárakat a potenciális használók viszonylag kis százaléka veszi igénybe. Ennek egyik oka a fenti gyűjteményalakítási gyakorlatban, másik oka abban rejlik, hogy az emberek általában kevesebbet olvasnak.

A gyermekek olvasóvá nevelése nem csak a könyvtárak, az egész társadalom érdeke. Mindenki tudja, milyen fontos az olvasás a személyiség fejlődésében, mennyire gazdagítja a lelket és az önkifejezést. Lengyelországban országos médiakampányt indítottak, „Egész Lengyelország a gyermekeknek olvas” címmel, hangsúlyozva az olvasásélmény, a gyerekeknek való hangos fölolvasás fontosságát. A lengyel példának a hatásai érezhetőek a nyilvános könyvtárak használóinak a számában is. Csehországban a lengyelhez hasonló kampányt indítottak, „Egész Csehország a gyermekeknek olvas” címmel. Azt szeretnék elérni, hogy a gyerekek megszeressék a könyveket, az olvasás egész életre szóló függőségé váljon számukra.

A cseh könyvtárak a kölcsönző és információs tevékenységük mellett egyre inkább kulturális közösségi központokká válnak a felnőttek és gyerekek körében egyaránt, fejlődésük remélhetőleg ebben az irányban folytatódik tovább.

(Prókai Margit)

Lásd még 180, 191-192, 217, 225, 247-248

Tudományos és szakkönyvtárak

Lásd 213, 235

07/190

MULVAD, Jannik: The interactive children's library. Strategies and prototypes for the future = Scand.Public Libr.Q. 2006. 3.no. 14-17.p.

Interaktív gyermekkönyvtár

Ember-gép kapcsolat; Gyermekolvasó; Információ-technológia; Játék; Kísérlet

Próbáltunk már valaha gyerekfejjel közelíteni a könyvtári szolgáltatásokhoz? Azt gondolnánk nehéz, ha nem lehetetlen dologra vállalkozik az, aki a nyughatatlan, csapongó gyermeki figyelmet próbálná meg lekötni az adatbázisok, keresőfelületek változatosnak nem mondható világával.

A dán könyvtárosok szerencsére nem adták fel ilyen könnyen a dolgot, és sikerült másokat is (könyvtárakat, cégeket, egyetemeket) rávenni arra, hogy a legmodernebb technológiát segítségül hívva, forradalmian új módszereket dolgozzanak ki. Az Aarhusi Városi Könyvtárban 2006 tavaszán végzett kísérletükben arra keresték a választ, vajon az egészen fiatalok hogyan használnák az interaktív eszközöket a könyvtári szolgáltatások világában. Igyekeztek olyan tárgyakat alkotni, amelyek révén a valódi és a virtuális valóság közelebb kerül egymáshoz, ugyanakkor az érzékekre hatás, illetve a mozg(at)ás révén alkalmasak a tanulásra és a tapasztalatgyűjtésre.

Elképzelésük mögött az a felismerés munkált, hogy a kilencvenes évek második felében az információ megszerzése túlságosan is számítógépközpontúvá vált, ami nem feltétlenül vonzó a sokféle stimulálásra nyitott gyermek számára. (Howard Gardner elméletét követve a szerző a többféle úton történő ismeretszerzés adottságát a sokrétű/többszörös intelligenciák – *multiple intelligences* – kifejezéssel jellemzi.) Igaz, a

könyvtári közegben szerepjátékok, esetleg számítógépes játékok formájában mód nyílik erre. Ahogyan arra is, hogy speciális installációkkal rásegítsünk a többszörös intelligenciák foglalkoztatására.

A kísérlet helyszínén kiállított 32 tárgy között akadt játék-prototípus, művészeti installáció és reklámtárgy egyaránt, érzékeltetve, hogy milyen is lehetne a gyermekek számára optimalizált könyvtári környezet. Legnépszerűbbnek közülük a *Story surfer*, a *Bibphone* és az *I-Land* bizonyultak. A *Story surfer* két interaktív felületből – egy asztalból és a padló egy részéből – tevődik össze, és célja, hogy élményszerűbbé tegye a dokumentumkeresést. A keresett könyvek címlapja láthatóvá válik a felületen, továbbá lehetőség nyílik a tartalom behatóbb vizsgálatára. Szimultán kutakodás is lehetséges, ezáltal kooperálhatnak, közösen finomíthatnak a keresésen a résztvevők. Ami meglepő volt, hogy az idősebbek is boldogan vettek részt a játékban; illetve, hogy a gyerekek nem ritkán 20 percet is eltöltöttek ennél az eszköznél.

A *Bibphone* tervezésénél abból indultak ki a feltalálók, hogy hasznos dolog lehet, ha egy könyvről különböző értékeléseket hallunk, mielőtt belekezdenénk az olvasásába. Kétféle változatát lehetett kipróbálni a kiállításon: vagy az olvasó mondhatta el (nem feltétlenül hízelgő) véleményét egy adott műről, vagy hallgathatott róla ismertetést, kritikát. Senki nem élt vissza a kontrollálatlan bírálat lehetőségével – ami újfent a használók bátrabb bevonása melletti érvek bizonyult. *I-Land* néven egy, a helytörténeti oktatásban hasznos eszközt próbálhattak ki az érdeklődők. A legfejlettebb technika (RFID, Bluetooth) alkalmazása révén képek, filmbejatszások, mozgatott figurák kínálnak gyakorlatilag végtelen számú variációs alkalmat a kicsiknek, hogy felelevenítsék lakóhelyük múltját.

Egyértelmű sikerként könyvelték el a szervezők a bemutatót, ami több előfeltevésüket igazolta. Egyrészt, hogy az új partnerek bevonása a közös munkába mindig friss látásmódot, megújult

szemléletet eredményez. Másrészt, hogy az egymásra figyelés elemének mindvégig jelen kell lennie egy projektben. Végül pedig, hogy érdemes olyan változtatásokkal élni, amelyek a fiatal korosztályokban – egyre aktívabbá tételelükkel – pozitív élményeket képesek kelteni a könyvtárhasználat során.

(Vasbányai Ferenc)

Iskolai könyvtárak

07/191

BUCHHAVE, Bente: New perspectives for the merging of public and school library = Scand.Public Libr.Q. 2006. 1.no. 20-23.p.

Az iskolai és közkönyvtárak egyesülésének új távlatai Dániában

Irányelvek -könyvtári; Iskolai könyvtár; Kettős funkciójú könyvtár; Közművelődési könyvtár

Az elmúlt harminc évben Dániában a könyvtárosok számos tapasztalatot szerezhettek a kettős funkciójú, iskolai és közkönyvtári feladatokat ellátó könyvtárak terén, melyeket az 1990-es évektől „kombi könyvtáraknak” neveznek. A két külön könyvtártípus ideális esetben külön épületben van elhelyezve, ezért a „kombi könyvtárak” létrehozását mindkét könyvtártípus könyvtárosai csak kényszermegoldásnak tartják. Az elmúlt években azonban a „kombi könyvtárak” egy új típusa alakult ki.

A négy dán könyvtáros szövetség, köztük a Dán Könyvtárosok Egyesülete és a Dán Iskolai Könyvtárosok Egyesülete, egységes és új koncepciót dolgozott ki a közkönyvtárak és az iskolai könyvtárak együttműködésére, összeolvasására. Az új kombi könyvtár válasz azokra a társadalmi változásokra, melyekkel a könyvtáraknak szembe kell(ett) nézniük. A helyi közkönyvtárak kötelessége, hogy a demokrácia, a tanulás és kultúra központi helyei legyenek. Az új

könyvtártípus lényege a hozzáadott érték, a kiterjesztett szolgáltatások és a jól képzett szakemberek. 2005-re a négy könyvtáros szövetség meghonosította az új elnevezést is: integrált könyvtár. Az integrált könyvtár nem csak a közkönyvtár és az iskolai könyvtár egyesülése, sokkal több annál. Számos más kulturális vagy sporttevékenységgel vagy intézménnyel együtt jelenik meg, akár bevásárlóközpontban, sportcentrumban vagy vonatállomáson. Az új közigazgatási rendszer kialakítása, aminek során kevesebb és nagyobb közigazgatási egységeket hoztak létre, nagyban befolyásolta a közkönyvtárak és iskolai könyvtárak feladatainak meghatározását.

2005 őszén adtak át egy új könyvtárat a Jutland megyei Kjellerupban. Az épület üvegfa teljes belátást enged a benn zajló eseményekre, szinte hívogató befelé az arra járó. Az épületet két üvegfolyosóval kötötték össze a helyi iskolával. Az épület nem csak könyvtár, hanem a kulturális élmények és fejlődés, a tudás elsajátításának, az együttlétnék és gondolatok megosztásának helye is. Megtalálható benne több közösségi hely: előadóterem, színház, mozi és koncertterem. Az intézmény a mindenki számára vonzó Mozaik nevet kapta.

A könyvtáros egyesületek útmutatót dolgoztak ki az integrált könyvtárakról a politikusok számára, amely tartalmazza a mai könyvtárak előtt álló kihívásokat. Ebben a kommunikáció „push” és „pull” stratégiáit is elemzik. A „push” stratégiában a könyvtárak olyan információkat terjesztenek, amelyek a számukra fontosak. A „pull” stratégiában viszont nagyon fontos az állampolgári csoportok elvárásainak, életstílusának, könyvtárhasználati szokásainak és kommunikációs csatornáinak megismerése. Ez a technika azt kívánja, hogy megváltoztassuk a hagyományos gondolkodási módunkat a kommunikációs stratégiákkal kapcsolatban.

Az útmutatóban azt is meghatározzák, hogy mit jelent a megnövekedett érték az integrált könyvtár esetében, és mik azok az előfeltételek, melyekkel elérhető. Véleményük szerint az integ-

rált könyvtár a helyi tudás-, tanulás- és kulturális központ lehet azáltal, hogy:

- kihasználja a helyi erőforrásokat ésszerű, decentralizált szerkezetet biztosítva annak érdekében, hogy magasabb fokú könyvtári szolgáltatásokat nyújtsanak a szórakozási és tanulási célokhoz egyaránt,
- kezdeményezője lehet új tevékenységeknek, bátoríthatja az együttműködést a helyi egyesületekkel, intézményekkel és üzleti vállalkozásokkal,
- mozgásban tartja a demokratikus tevékenységeket – tanuló csoportok, politikusokkal való találkozások és viták megszervezésével.

A hozzáadott érték létrehozásának előfeltételei, hogy az integrált könyvtár:

- hozzájáruljon a helyi önkormányzat terveinek és hosszú távú stratégiájának kialakításához;
- legyen a politikusok köztudatában, hogy támogassák a könyvtárat, pontosan értsék az együttműködések lényegét, és felismerjék az előnyeit; az ellenzők véleményének ismerete is nagyon fontos;
- része legyen a fejlesztési stratégiának (ne csak a gazdaság alakulása határozza meg) – a fejlesztésekhez esetleg befektetők keresésére is szükség lehet;
- pontosan körülhatárolt menedzsment-szerkezettel működik.

A könyvtáros szövetségek megpróbálták olyan fejlesztési irányt megalkotni, amely szakít a kis településeken, kényszerből létrejött kettős funkciójú könyvtárak képével. A fejlesztés politikai odafigyelést, stratégiai kommunikációt, összefogást igényel annak érdekében, hogy az integrált könyvtár modellje a mai világban is érvényes legyen. Ez a modell elkötelezettséget kíván a társadalomtól – helyi és országos szinten egyaránt.

(Bognárné Lovász Katalin)

07/192

AHLROTH, Susanne: The Bittis Project brought libraries to the center of the school = Scand.Public Libr.Q. 2006. 1.no. 4-7.p.

A Bittis projektben az iskolai könyvtárak kerültek a középpontba Finnországban

Együttműködés -belföldi; Ifjúság nevelése olvasásra; Iskolai könyvtár; Közművelődési könyvtár; Rendezvény

Ha megkérdezzük a finn embereket, hogy mi jut eszükbe az iskolai könyvtár szóról, legtöbbszörben poros könyvek és bezárt, dohos szobák képe rémlik fel. Nem gondolnak az étellel teli, kellemes környezetre, ahol diákok és tanárok keresik nagy buzgalommal az információt és a tudást, vagy olyan egész iskolaidő alatt nyitva tartó helyre, ahol a könyvtáros segít az információkeresésben, és ösztönzi a diákokat az olvasásra. Pedig vannak ilyen helyek, de sajnos túl kevés. Ezek az elképzelések a felnőtt lakosság régi élményein alapulnak, de sajnos igazak ma is a finn-svéd iskolákra, amint ez egy legújabb kutatás alapján kiderült. Ezekben a speciális helyzetű iskolákban a könyvtárak rossz anyagi helyzetben vannak: elhasználdott, elavult könyvekkel, szakképzett könyvtáros és modern technika nélkül. A svéd többségű területekről származó diákoknak kevesebb anyanyelvi dokumentum áll rendelkezésére az iskolai könyvtárakban.

A Bittis projekt keretében a helyi közkönyvtárak és az iskolai könyvtárak fognak össze a gyerekek jobb ellátása érdekében. A közös katalógus és kölcsönző rendszerek bevezetésével, szakmai segítséggel, a modern technika megismertetésével segíthetik az iskolai könyvtárakat a közkönyvtárak. Sajnos az együttműködés egyik problémája, hogy kevés a svédül is beszélő könyvtáros, és a svéd nyelvű gyermekkönyvállomány is igen szegényes. Az is gondként jelentkezett, hogy számos esetben a közkönyvtár messze van, így a szoros együttműködés nehezebben megoldható,

Ilyen esetekben szükség volt az állomány és a szolgáltatások átszervezésére is.

A projekt keretében „könyves” beszélgetéseket szerveztek az iskolákban. A diákokat meg szeretnék tanítani arra, hogyan lehet beszélgetni a könyvekről, és bátorítják őket, hogy maguk is szervezzenek hasonló eseményeket. Továbbképzést, konferenciákat, szakmai napokat szerveznek a tanárok és az iskolai könyvtárosok számára. Elkészítettek egy útmutatót az iskolai könyvtárosok számára a könyvtár kezeléséről, az információkeresés és a szellemi munka technikájának oktatásáról. (Ez elérhető svéd nyelven is.) A projektben részt vevő iskolai könyvtárakat ráveszik, hogy a közkönyvtárakban használatos osztályozási rendet és rendezési elvet alkalmazzák a könyvek elhelyezésére a polcokon. Ezekben az iskolai könyvtárakban a legtöbb esetben olyan tanárok végezték a munkát, akiknek nem volt könyvtárosi végzettségük. Az ő képzésük is a projekt fontos feladata volt.

A projekt egy éve alatt 24 iskola könyvtára újulhatott meg a helyi önkormányzat és a könyvtár segítségével. De mi lesz a projekt végétével? Lesz vajon maradandó haszna az elvégzett munkának? Az önkormányzatoknak nincsen törvényi kötelezettségük modern iskolai könyvtárak fenntartására, ezért a helyi vezetés lelkesedésén és elkötelezettségén múlik, hogy a szűk költségvetés ellenére is tartanak-e fenn iskolai könyvtárakat a közkönyvtárak mellett.

A Bittis projekt nemzeti és helyi szinten is felhívta a figyelmet az iskolai könyvtárakra. A résztvevő iskolai könyvtárak modellül szolgálhatnak a többi iskola számára, és ez a könyvtári szektorra is hatással lehet, mivel új modelleket mutatott az együttműködésre. A projekt tapasztalatai sokban segíthetik az iskolai könyvtárak fejlesztési stratégiájának kidolgozását, és hozzájárulhatnak a modern és minőségi iskolai könyvtárak kialakításához Finnországban.

(Bognárné Lovász Katalin)

Munkafolyamatok és szolgáltatások

Állomány, állományalakítás

07/193

WARNER, David: Where does the money go? Rutgers University Library tracks reserve collection purchases = J.Access Serv. 3.vol. 2005. 3.no. 17-26.p. Bibliogr.

Mire megy el a pénz? A kötelezőirodalom-gyűjtemény beszerzéseinek elemzése a Rutgers Egyetem Könyvtárában

Állománygyarapítás; Egyetemi könyvtár; Hatékony-ság; Költségelemzés; Költségvetés; Tankönyvgyűjtemény

[A forrás-folyóirat az alábbi címen szerezhető be:
HAWORTH DOCUMENT DELIVERY CENTER,
Haworth Press, Inc., 10 Alice Street, Binghamton, N. Y. 13904]

Az egyetemi könyvtárak arról híresek, hogy állományuk jórészt kihasználatlan: sok könyvet csak egy-két alkalommal vesznek kézbe, a művek zöme pedig mindig a polcon marad.

A könyvtári használatot elemzők közül a ma már klasszikus *Pittsburgh Study* néven ismertté vált (Kent, 1978) tanulmány foglalkozott először a használat kérdésével, és ebben fogalmazták meg a 80/20-as szabályt, vagyis hogy a kölcsönzések 80%-a az állomány 20%-ára esik. (Ez a szabály a folyóiratokra is érvényes.)

A tanulmány írója a *Rutgers University Libraries* (RUL) egyik részlegének, a kötelező irodalom